

СТВОРЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЛЯНКИ НА ТЕРИТОРІЇ СОБКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА "УМАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО"

Наведено результати обстеження насаджень зеленої зони м. Умань на території Собківського лісництва. Встановлено наявність рекреаційної ділянки, яка підлягає облаштуванню як зона відпочинку. Розроблено проект рекреаційної ділянки на території Собківського лісництва в ДП "Уманське лісове господарство".

Ключові слова: рекреація, рекреаційний об'єкт, рекреаційна територія, рекреаційний маршрут, зона відпочинку.

Вступ. Для сучасного етапу суспільного розвитку характерне зростання ролі рекреації у процесі відновлення сил людини, витрачених у процесі трудової, навчальної та побутової діяльності. Створення оптимального для перебування людини комплексу лісових масивів на сьогодні є важливим питанням.

Про велику користь лісу люди знають давно. Історичні відомості свідчать про те, що в нинішніх пустелях Середньої Азії колись процвітала цивілізація, протікали річки, квітували сади і колосилися поля. Численними були масиви лісів, вони зберігали вологу в ґрунті й повітрі, затримували потоки згубних гарячих вітрів [1]. Протягом тисячоліть у процесі своєї діяльності люди вирубували ліси, розорювали великі площі, винищували рослинність. І там, де природа колись була джерелом життя і добробуту людей, нині на сотні й тисячі кілометрів розкинулись спустошені, мертві пустелі [4]. Ліс відіграє важливу роль у житті людини. Він дає плоди для столу, деревину для будівництва, траву і сіно для худоби; він є місцем полювання на дичину. Ліс оберігає ґрунти від водної та вітрової ерозії, а річки – від висихання. Ліси найбільш ефективно підтримують природний стан біосфери. Вони виконують соціальну функцію, мають велике культурно-естетичне, санітарно-гігієнічне значення. Саме тому в наш час ліси стають важливим об'єктом рекреаційного використання. Рекреаційне значення лісів проявляється в масовому використанні їх для відпочинку, лікування і туризму та спрямоване на всебічне використання корисних властивостей лісу для покращення умов існування людини. Враховуючи населення нашого міста та наявність місць відпочинку, а також близькість розташування шосе державного значення, розроблення проекту зі створення рекреаційної ділянки є актуальним.

Об'єктом досліджень є лісові угіддя Собківського лісництва ДП "Уманське лісове господарство".

Метою досліджень є створення проекту рекреаційного пункту. Завданням є створення оптимального для перебування людини комплексу лісових масивів на основі знань про біологічні особливості життя лісу; найповніше використати комплекс лісових ресурсів, здатних позитивно вплинути на стан здоров'я і саме почуття людини; зменшити до мінімуму негативні наслідки перебування людей у лісі.

Методи досліджень – лісівничі, екологічні, архітектурні.

Результати дослідження. Оцінювання рекреаційних ресурсів здійснюють залежно від виду відпочинку, еколого-географічної ситуації, ландшафтних особливостей території. Головними якісними характеристиками рекреаційних лісів є їх досяжність, комфортні умови для відпочинку та високі санітарно-гігієнічні характеристики. Щодо породного складу рекреаційного лісу, то, на думку фахівців, привабливість його тим вища, чим багатший асортимент дерев і чагарників.

Як уже зазначалось, важливими характеристиками рекреаційного лісу є породний склад, повнота, густина і ярусність насадження, різноманітність рослинного покриву, естетичність пейзажів, частота їх змінюваності, рельєф, ступінь заболоченості територій, наявність водних об'єктів, транспортна і пішохідна доступність, створення елементів рекреаційного благоустрою тощо.

Клімат району розташування держлісгоспу помірно-континентальний з оптимально м'якою зимою і теплим літом з недостатньою вологозабезпеченістю та середньою річною температурою повітря +7,0-7,7 °С. Загальна тривалість вегетаційного періоду 200-212 днів. Сума річних опадів на цій території становить 450-480 мм.

Деревна рослинність представлена такими видами: дубом, ясенем, грабом, вільхою, березою, кленом, тополею, сосною, горіхом, ліщиною, яблунею, черешнею, горобиною, черемхою. Представники кущової рослинності: ліщина звичайна, кизил звичайний, калина звичайна, калина-гордовина, обліпиха, маслина вузьколиста, бруслина бородавчаста, барбарис звичайний, глід колючий. Найпоширенішими типами лісу є: свіжа грабова діброва (D₂ ГД) – 19009,8 га, або 92,1 %, за незначної частки участі сирого чорновільхового сугрудка (С₄ ВЛЧ) – 240,3 га, або 1,3 % та свіжого грабово-дубово-соснового сугрудку (С₂ ГДС) – 223,6 га, або 1,1 %.

У лісовому фонді ДП "Уманське лісове господарство" переважають насадження дуба та ясеня (рис. 1). Насадження основних лісотвірних порід (дуба та ясеня) характеризується 1 класом бонітету. Середня повнота насаджень становить 0,71; середній вік – 56 років [2].

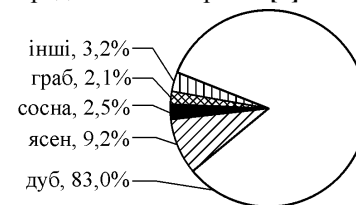

Рис. 1. Структура насаджень лісового фонду ДП "Уманське ЛГ"

Не так багато є місць відпочинку в місті та на його околицях. Саме для приваблення відпочивальників, вздовж дороги загальнодержавного значення (рис. 2), на території 1-го виділу 31 кварталу урочища "Сурчине" (рис. 3) Собківського лісництва ДП "Уманське лісове господарство" [2] пропонують створення рекреаційного пункту. Зазначимо, що не лише вдале розташування автомобільної дороги вплинуло на вибір місця. Важливу роль ві-

діграла своєрідна, неповторна пересічена місцевість, яку вкрай необхідно облаштувати для відпочинку людей, адже жителі районів "Ліса гора" та "Даманське" Умані вже досить давно облюбували цю місцевість, яка слугує їм місцем для святкування різних подій. Як наслідок "культурного відпочинку" по завершенню святкування можна побачити купи сміття. Крім цього, можна побачити аматорські спроби покращення умов відпочинку. Все це лише підтверджує необхідність створення рекреаційного пункту.

Рис. 2. Шосе Київ-Одеса

Рис. 3. Розміщення урочища

Обрана ділянка виділу представляє собою балку з пологими, а подекуди, і крутими схилами. По дну балки, у бік річки Уманки, тече невелика річечка. По дну балки та її боках виступають кам'яні породи вкриті мохом. Перше враження, що виникає від побаченого, змушує переконуватись у безмежній красі та силі природи.

Згідно з даними "Проекту організації та розвитку лісового господарства ДП "Уманське ЛГ" [3] Державного лісогосподарського об'єднання "Черкасиліс" це урочище, відповідно і виділ, належить до категорії захисності – лісопаркова частина лісів зелених зон. Насадження вважається грабовим з незначною домішкою дуба звичайного, липи дрібнолистої та клена гостролистого (10ГЗ+ДЗ+ЛПД+КЛГ). Переважаючим типом лісорослинних умов тут виступає свіжа грабова діброва (D₂ ГД). Насадження є стиглим (83 роки) зі середніми висотою 23 м та діаметром 26 см.

До основних елементів рекреаційної характеристики відносять встановлений другий клас естетичної оцінки, третій клас пішохідної доступності. Рекреаційна оцінка – середня з другим класом стійкості і першою стадією дигресії. Ділянка належить до закритих просторів, оскільки деревостани горизонтальної зімкнутості. Вважаємо за доцільне розпочати створення рекреаційного пункту із проведення санітарного рубання, після чого – облаштування під'їзду до місця відпочинку, а також паркувального майданчику.

Інша частина шляху (146 м), що безпосередньо веде до лісового масиву, має вигляд ґрунтової дороги. Тому залишається лише влаштувати зовнішнє покриття ґрунтової. У цих умовах через розрахунки вартості робіт пропонуємо створення покриття із щебеню. Цей тип покрівельного матеріалу цілком задовольнить учасників відпочинку і значно здешевить кошторис витрат, окрім цього, такий вид покриття, за якісного виконання робіт, буде чудово вписуватись у природний пейзаж.

Також планується паркувальний майданчик, який буде створено за аналогічним принципом як і дорога, що буде прокладена вздовж стіни лісу і матиме площу 200 м², для зручного заїзду чи виїзду та розташування автотранспорту. З боку парковки розміщуватимуться споруди особистої гігієни та сміттярки. Також планується створення зони відпочинку, яка буде представлена малими архітектурними формами (столами, лавами) та ігрового майданчика, який буде представлений гойдалками. Мережу доріжок вже створили відпочивальники, тому залишається лише змінити покриття на більш стійкіше. Заміна покриття необхідна з двох причин: по-перше, для дійсно комфортного перебування в лісі, а по-друге, для запобігання створенню інших доріжок, що призведе до більшої дигресії, відповідно посилить негативний вплив на лісове середовище.

Обрані місця розташовані вздовж берега звивистої річечки. Біля кожного місця відпочинку планується розташування мангалу, сміттярки та інформаційних щитів з правилами поведінки з відкритим вогнем у лісі. Для задоволення санітарних потреб пропонується використання: пластмасового сміттевого євро-контейнера, сміттєрок та біотуалетів. Загальна площа ділянки становить 1,6 га, з якої основна частина території припадає на зелені насадження (81,88 %) та струмок (8,13 %), а решту території планується реорганізувати шляхом створення дорожно-стежкової системи (9,01 %).

Для того, щоб втілити цей проект зі створення рекреаційного пункту, необхідно розробити кошторисну вартість об'єкта (табл.). В основі розрахунків витрат лежать норми виробітку, встановлені на ринку праці і торгівлі ціни, а також об'єми запланованих робіт.

Табл. Кошторисна вартість будівництва рекреаційного об'єкта

Вид робіт	Вартість, грн
Створення доріжок	25423,00
Витрати на благоустрій	18435,00
Всього	43858,00

Аналізуючи дані табл., видно, що на облаштування рекреаційного об'єкту необхідно затратити 43858,0 грн, яку будуть використовувати на будівництво дорожно-стежкової мережі та благоустрій рекреаційного пункту.

Висновки:

1. Природні рекреаційні ресурси є незамінною умовою і матеріальною базою розвитку рекреаційного природокористування, а їх охорона від забруднення і руйнування – найважливіше завдання суспільства.
2. Охорона природи важлива не лише в економічному аспекті, але і як засіб захисту здоров'я людини. Прагнення людини отримати якісний відпочинок стало головним чинником формування потужної індустрії туризму.
3. Вартість будівництва рекреаційного об'єкту становить 43858,0 грн.

Література

1. Бондаренко В.Д. Ліс і рекреація в лісі : навч. посібн. / В.Д. Бондаренко, О.І. Фурдичко. – Львів : Вид-во "Світ", 1994. – 232 с.
2. План лісонасаджень Собківського лісництва Уманського держлісгоспу Черкаської області // Лісовпорядкування. – Ірпін : Вид-во "Держкомлісгосп України", 2004. – С. 10-152.

3. Проект організації та розвитку лісового господарства Уманського ДЛГ. – Ірпін'я : Вид-во "Держкомлісгосп України", 2004. – С. 10-152.

4. Руденко В.П. Природно-рекреаційний потенціал природних регіонів України / В.Я. Вацеба, Т.В. Соловей. – Чернівці : Вид-во "Рута", 2001. – 268 с.

Козаченко І.В., Заморський А.А. Создание рекреационного участка на территории Собковского лесничества ГП "Уманское лесное хозяйство"

Приведены результаты обследования насаждений зеленой зоны г. Умань на территории Собковского лесничества. Установлено наличие рекреационного участка, подлежащего обустройству как зона отдыха. Разработан проект рекреационного участка на территории Собковского лесничества в ГП "Уманское лесное хозяйство".

Ключевые слова: рекреация, рекреационный объект, рекреационная территория, рекреационный маршрут, зона отдыха.

Kozachenko I.V., Zamorsky O.O. Creating of recreation area in Sobkivske forestry of state enterprise "Uman Forest District"

The results of the survey the planting green zone in Uman on the territory of Sobkivske forestry are determined. The recreational area is established. It needs to arrange as rested area. A draft of recreational area is worked out in Sobkivske forestry of state enterprise "Uman Forest District".

Keywords: recreation, recreational facilities, recreational area, recreational route, rested area.

УДК 630*182.21:581.524.34

Доц. Н.Г. Міронова, канд. техн. наук –
Хмельницький НУ

РОСЛИННІСТЬ ТЕХНОГЕННОГО ОЗЕРА ГОЛУБЕ (МАЛЕ ПОЛІССЯ)

Наведено результати дослідження рослинності озера Голубе, що утворилось внаслідок видобування піску земснарядом. Визначено, що рослинність озера нараховує 11 асоціацій, що належать до 10 формацій справжньої водної та прибережноводної рослинності.

Ключові слова: рослинність, озеро Голубе, Мале Полісся.

Вступ. Видобування піску для потреб будівельної галузі здійснюється на більшості території Мале Полісся. Розроблення проводиться переважно в обводнених кар'єрах з використанням земснарядів, що пов'язано із специфічною геологічною будовою цієї фізико-географічної зони та близьким заляганням підземних вод. Внаслідок такого видобування утворюються техногенні водойми, які за своїми загальними рисами подібні до озер. Тільки у Хмельницькій обл. (тій її частині, що відноситься до Мале Полісся) таких озер нараховується до 15. Після закінчення експлуатації і відсутності подальшої рекультивациі озера поступово заростають, що дає їм змогу із часом набувати природного вигляду.

Проблеми з дослідження процесів заростання традиційних антропогенних (або технічних) водних об'єктів – водосховищ, ставків тощо, розглянуто у значній кількості наукових праць [1-3], проте ці об'єкти будувались для виконання ними різних господарських задач, для чого спеціальним чином формувалась їх улоговина, проводились берегоукріплювальні заходи тощо. Утворення техногенних озер не пов'язане з цілеспрямованою діяльністю

людини, а є її наслідком. Тому дослідження формування рослинності у техногенно змінених екотопічних умовах є актуальними.

Постановка завдання. Дослідити рослинність озера Голубе, визначити основні риси формування фітоценотичних профілів озера.

Методи дослідження. Дослідження рослинності, частина яких здійснювалась із човна, проводилось маршрутним обстеженням з описом фітоценозів та використанням методу екологічного профілювання у вегетаційні сезони 2010-2012 рр. згідно з прийнятими у гідроботаніці методів [4, 5]. З огляду на те, що ширина поясів вищої водної рослинності порівняно із розмірами озера – незначна, їх масштаб на картосхемі збільшено у десять разів. Склад рослинності визначали за домінантною класифікацією.

Результати дослідження. Одним із найдавніших та найбільших техногенних озер Мале Полісся є озеро Голубе, що розташоване у Славутському районі Хмельницької обл. Свою назву воно отримало за чудовий насичено синій колір води та прозорість. Видобування піску тут було зупинено 45-50 років тому. За цей час відбулося утворення рослинного покриву як на березі, що підпадав під вплив діяльності кар'єру, так і на утвореній прибережній смузі.

На сьогодні площа озера становить 20,1 га, найбільша глибина – 8 м, середня глибина – 4,5 м. У будові озера можна виділити глибоку (північну) та мілку (південну) частини. За ступенем трофності озеро відноситься до оліготрофних водойм. У ньому переважають піщані донні відклади, береги незначно підвищені і переважно закриті чорновільшнякам папоротевим, іноді безпосередньо біля урізу води, що створює істотне затінення прибережної ділянки і стримує розвиток водної рослинності. Навколо озера росте сосновий ліс. У південно-східній частині внаслідок підпору ґрунтових вод кар'єрною розробкою утворилась заболочена ділянка.

Формування рослинності Голубого озера відбувалось за традиційною схемою заростання непроточних або повільно текучих водойм – від периферії до центру (рис.). Рослинність оточує озеро смугою шириною від 0,5 до 8 м, у якій умовно можна виділити три пояси рослинності – повітряно-водної, з плаваючими листками та зануреної. Проте не на всіх ділянках можна спостерігати таку закономірність, що пов'язано із специфічною будовою улоговини, утворення якої підпорядковувалось технологічним факторам експлуатації кар'єру, внаслідок чого площа мілководних ділянок є невеликою, також спостерігаються не плавні, а різкі переходи від мілководних до глибоководних ділянок (рис., трансекта В₁ – В₂). Для озера характерна неоднорідність мікрорельєфу та порушення чіткої закономірності у розподілі глибин, внаслідок чого мілководдя, і навіть островки суші, можна спостерігати на різних ділянках озера, а не тільки у прибережній зоні (рис., трансекта А₁ – А₂).

Найбільш зарослою є південна, порівняно мілка, ділянка озера, а найменш зарослою – його північна глибоководна частина. Фітоценози мають одно-, двох- і трьохярусну структуру, моно- та полідомінантний склад. Видове різноманіття змінюється від 2 до 10 видів.